

ЛІТЕРАТУРА

1. Бетко І. Біблійні сюжети і мотиви в українській поезії XIX – початку XX століття. – Zielona Gora – Kijow, 1999. – 160 с.
2. Бетко І. На шляхах духовної інтеграції (Глибиннопсихологічні, релігійно-філософські та ритуально-міфологічні мотиви в українській постмодерній прозі). – Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2010. – 264 с.
3. Бетко І. Українська релігійно-філософська поезія. Етапи розвитку. – Katowice, 2003. – 240 с.
4. Грабович Г. Шевченко як міфотворець. Семантика символів у творчості поета. – К., 1991. – 212 с.
5. Пилкінгтон С. М. Иудаизм / Пер. з англ. Е.Г. Богдановой. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2000. – 400 с.
6. “Я дуже щиро Вас люблю...”: Шевченко у розповідях сучасників / Упоряд., передм., прим. О.В. Ковалевського. – Харків: Прапор, 2004. – 352 с.
7. Янг Дж. Християнство / Пер. с англ. К. Савельева. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 384 с.

Ярослав Голобородько
м. Херсон

Отримано 19 березня 2012 р.

АРТЕМ ГАЛИЧ
ЕСТЕТИЧНІ ПОШУКИ
В УКРАЇНСЬКІЙ
ПОСТМОДЕРНІЙ
ЛІТЕРАТУРІ:
АСОЦІОНІМНИЙ ВИМІР

АСОЦІОНІМ У ПОСТМОДЕРНОМУ ТЕКСТІ

Галич А. Естетичні пошуки в українській постмодерній літературі: асоціонічний вимір: Монографія. – Луганськ: Книжковий світ, 2011. – 192 с.

У монографії А. Галича ґрунтовно досліджується специфіка функціонування асоціоніма в чоловічому та жіночому прозовому дискурсі сучасної української постмодерної літератури, розглядаються проблеми асоціоніма як тропу, подається оригінальна класифікація достеменно не описаних на сьогоднішній момент засобів художньої образності. Звернення дослідника до проблеми асоціонічності вважаємо знаковим, оскільки саме асоціонім як літературознавчий троп сублімує в собі можливість продемонструвати мистецькі здібності авторів і простежити реальний зв'язок художнього прозописьма з плином життя суспільства.

Проблема асоціоніма в контексті сучасного літературно-мистецького процесу належить до малодосліджених, але перспективних галузей. Автор монографії органічно поєднав умовиводи щодо сутності та естетичної ролі асоціоніма з диференціацією прозового континууму актуальної національної прози на гендерній основі. Дослідження – як із формального, так і зі змістового боку – оформлене на основі принципу логічної послідовності. Оскільки асоціонім ще недостатньо пояснений, первинна увага надається обґрунтуванню художньо-естетичної сутності асоціоніма. Наступний рівень – ілюстрація специфіки побутування

асоціонімів у сучасній українській прозі. Закономірним висновком є спроба типології тропів, зроблена на основі проаналізованого в монографії актуально-інформативного масиву.

У першому розділі монографічного дослідження “Асоціонім як проблема літературознавства” теоретично обґрунтована естетика асоціоніма як художнього тропу. “Асоціонім, – пише А. Галич, – це свідомо створений автором шляхом переходу загальної назви у власну троп, ключовою ознакою якого є асоціативність, котра збуджує свідомість реципієнта, викликаючи в ній певні образи, фантоми, згадки, які поєднують переносне лексичне значення цього художнього

засобу із семантикою різних слів, що позначають предмети, явища чи факти минулого, теперішнього і майбутнього, залучаючи набуті реципієнтом знання з історії, філософії, мистецтва, релігії, міфології, етики, естетики тощо” (29-30). Визначальний для дослідника синтетичний характер асоціоніма, що зумовлює його філософічність і глибинний підтекстовий ресурс.

Джерельна база монографії ілюструє неоднозначність та актуальність теорії художньої асоціонімності. Одним із визначальних концептів тлумачення асоціоніма для дослідника слугує постмодернізм. Основну частину джерельної бази дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних учених у галузі постмодернізму: Д. Затонського, Т. Гундорової, Н. Зборовської, Ю. Ковбасенка, Л. Бербенець, В. Даниленка, Л. Лавринович, Ф. Джеймсона, І. Ільїна, Н. Кіреєвої, В. Курицина, Ж.-Ф. Ліотара, В. Пестерева та ін. Окрім того, проаналізовано праці, присвячені гендерним дослідженням, онтології, теорії асоціонімів. Проте досі жодний із дослідників не звернув уваги на широкі естетичні можливості такого тропу, як асоціонім.

У першому розділі пояснюється вибір гендерного підходу при аналізі літературних творів. Різниця між маскуліним і фемініним світобаченням та світовідчуттям проглядається в текстах вітчизняних авторів на асоціонімному рівні. Саме це дає підстави окремо розглянути асоціонімний світ українських письменників – чоловіків і жінок (28).

Другий розділ праці під назвою “Асоціонімний світ українських письменників-постмодерністів: чоловічий дискурс” – це наслідок тривалої та копіткої праці автора в напрямку аналізу асоціонімів у літературних творах. Об’єктами дослідження постають такі романи, як “Дванадцять обручів”, “Таємниця”, “Рекреації” Ю. Андруховича; “Рівне / Ровно (стіна)” О. Ірванця; мемуари Т. Прохаська; “Культ”, “Поклоніння ящірці”, “Архе” Любка Дереша. Автор демонструє автентичність асоціонімного простору кожного зі згаданих творів, не обмежуючись банальним окресленням тропів і поясненням їх художнього призначення, а звертає увагу на специфіку ідіостилію письменника, напрямку, у

якому митець себе кваліфікує; стисло, але змістовно репрезентує сюжетно-проблематичні та жанрові доміанти творів.

У другому розділі монографії найяскравіше обіграно концепт постмодерності. Заслуга автора в тому, що він, виклавши основні тези постмодерну як віхи, розפורшавши їх стосовно методів кожного з авторів, урешті зрозумілою та сприйнятливою для реципієнта мовою показує читачеві, що український постмодерн – не аморфне явище, а самобутній мистецький дискурс, що має як ідейне, так і формальне втілення.

У третьому розділі праці – “Естетичні функції асоціоніма в романній творчості українських письменниць: жіночий дискурс” – А. Галич розглядає асоціоніми у творах Г. Пагутяк, Г. Тарасюк та І. Роздобудько. Асоціонімний дискурс Г. Пагутяк має сакралізований характер, для Г. Тарасюк пріоритетом виступає гостре політичне значення, асоціоніми у прозі І. Роздобудько – гранично фемініні. На основі гендерного підходу автор демонструє сутнісні відмінності чоловічого та жіночого письма. Одним із найістотніших висновків стає те, що вектор постмодерну у творах жінок більше, ніж у чоловіків, набуває ознак традиційного мистецького прозописма.

У четвертому розділі, що має назву “Типологія асоціонімів вітчизняних письменників постмодерністів”, подано оригінальний погляд на дискусивну проблему типології асоціонімів. Аналіз творчості українських письменників-постмодерністів кінця ХХ – початку ХХІ ст. дає підстави виокремити такі різновиди асоціонімів: асоціонім-символ, асоціонім-алегорія, асоціонім-референція, асоціонім-синестезія, асоціонім-концепт, асоціонім-капітель. Ця класифікація суттєво доповнює й розширює дослідження цього тропу В. Галич (139).

Художня роль асоціоніма-символу – створення специфічної мистецької моделі в уяві читача, яка дозволить йому активізувати ресурси своєї свідомості для розуміння закоданих у тропі життєвих концептів. Асоціонім-алегорія заохочує читача по-новому осмислити життя в усіх його виявах; асоціонім-референція

вводиться автором у текстове плетиво лише один раз, але позначає ключові буттєві модуси; асоціонім-синестезія максимально заповнений авторськими емоціями та сентенціями. В асоціонім-концепт закладено такий важливий суспільно-історичний інформативний посыл. Графічні постмодерні ігри зі шрифтом відтворює асоціонім-капітель.

Дослідник вдало обґрунтовує свій погляд на принципи групування асоціонімів на семантико-структурному рівні. Варіант класифікації асоціонімів, виведений А. Галичем, послужив основою для спроби оформлення ще трьох різновидів цього тропу на матеріалі прозової творчості Г. Тарасюк. Ідеться про асоціонім-констатив

(посередник у процесі мистецької констатації загальновідомих політичних, історичних фактів), асоціонім-декларатив (декларується авторська світоглядна позиція та естетика) та асоціонім-комісив (через троп автор підбурює читача до активних змін спочатку в собі, а згодом – у житті).

“Естетичні пошуки в українській постмодерній літературі: асоціонімний вимір” А. Галича – не просто перше повне дослідження в царині інтерпретації асоціоніма як тропу. Це праця, що знаменує важливий етап у розвитку теорії асоціонімності, котра сьогодні постає одним із найперспективніших напрямків сучасного українського літературознавства.

Отримано 21 лютого 2012 р.

Дар'я Тищук
м. Луганськ

ЛІТЕРАТУРА ЯК ПРОСТІР ПАМ'ЯТІ

Овчаренко Н.Ф. Парадигма пам'яті: канадський дискурс: (творчий портрет Тімоті Ірвінга Фредеріка Фіндлі): Монографія. – К.: Ін Юре, 2011. – 259 с.

Культурний простір Канади, як і її статус на геополітичній мапі, прикметний невизначеністю, котра не дає змоги вписати країну та її культуру в один простір; як соціокультурному суб'єктові Канаді властива розщеплена свідомість, негомогенна ідентичність. Географічно належна до Американського континенту, відділена від Європи Атлантичним океаном, Канада, проте, залишається відмежуванням цього європейського світу, а водночас постає країною, віддаленою від усього світу географічно, її природні ландшафти залишаються незаселеними й не цивілізаційними, а отже, якоюсь мірою постають первісними. Таке географічне розташування схиляє до міфологічної інтерпретації канадського простору в літературі, до вписування країни в міфологему Нового світу.

Якоюсь мірою ці вектори осмислення соціокультурного простору, умотивовані суто географічними особливостями, визначатимуть і розвиток канадської літератури. Для України канадський світ не чужий, бо від часів першої трансатлантичної еміграції між двома державами сформувалися потужні зв'язки, зокрема й літературні, якщо пригадати, скільки письменників, науковців (передовсім, гуманітаріїв) із українським корінням працюють

в університетах Торонто, Оттави, Едмонтона, Вікторії тощо.

Проблематика “канадської ідентичності” постає центральною в рецензованій монографії доктора філологічних наук Наталії Овчаренко. Слід зазначити, що українська наука не часто робить це письменство об'єктом вивчення порівняно з літературами Великої Британії та Сполучених Штатів Америки. Здається, що внутрішня розколота цього простору потребує